

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 Doen wat je denkt

7 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argumentatie waarom Swaab het bestaan van vrije wil verwerpt op grond van de experimenten van Libet: bewustzijn komt pas na de beslissingen van de hersenen 1
- een uitleg van het verband tussen Libets experiment en vrije wil als bewuste aansturing: de voorbereiding van beweging van het lichaam ontstaat in de hersenen eerder dan een bewuste beslissing daartoe, waardoor bewuste aansturing niet mogelijk lijkt 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens het epifenomenalisme van Swaab loopt het bewustzijn achter de beslissingen van de hersenen aan, zoals het experiment van Libet lijkt aan te tonen. Een bewuste gedachte kan invloed hebben binnen het natuurkundige domein, maar het bewustzijn neemt niet de beslissing om te beginnen met handelen, want die wordt in de hersenen al eerder genomen. In die zin komt de bewuste gedachte dus achteraf 1
- Uit het experiment van Libet blijkt dat de voorbereiding van een beweging begint in je hersenen voordat je bewust bedenkt dat je met die beweging wilt beginnen. Vrije wil als bewuste aansturing impliceert een handeling die wordt aangestuurd door een bewuste gedachte die je vlak voor de handeling hebt. Het experiment van Libet zou daarom bewuste aansturing uitsluiten 1

8 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van de kritiek van Dennett op conclusies uit Libets experiment: bewust beslissen is niet op één moment meetbaar omdat het een in tijd en ruimte uitgesmeerd proces is 1
- een argumentatie waarom de conclusie van Libet dat we beschikken over vetorecht op basis van zijn eigen experiment inconsistent kan worden genoemd: ook het bewuste veto vergt – volgens zijn eigen uitgangspunten – weer een daaraan voorafgaand onbewust hersenproces waarin het veto al onbewust wordt voorbereid 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Volgens Dennett heeft Libet niet ontdekt dat het bewustzijn achterblijft bij het onbewuste besluit, maar slechts dat bewuste besluitvorming tijd kost. Dit sluit aan bij de gedachte van Dennett dat er geen ‘cartesiaans theater’ of ‘homunculus’ bestaat die een bewust besluit neemt, maar dat dit een in tijd en ruimte uitgesmeerd proces is. In tegenstelling tot wat Libet dacht, is er dus geen meetbaar moment waarop je je bewust wordt van iets Volgens Libet hebben we een bewust vetorecht ten aanzien van een door de hersenen onbewust genomen beslissing. Uit zijn experiment blijkt namelijk dat de voorbereiding van een handeling niet altijd tot die handeling leidt. Maar als onbewuste processen een lichaamsactie voorbereiden nog voordat er een bewust besluit genomen wordt, dan moet dit evenzeer gelden voor het bewuste veto dat wordt uitgevoerd. Het tegengaan van een neiging die in de hersenen is voorbereid, veronderstelt zelf weer een onbewust hersenproces dat dit bewuste veto mogelijk maakt. Maar in dat geval is, volgens de logica van Libet, voor het bewuste veto dus eigenlijk ook al onbewust gekozen 	<p>1</p> <p>1</p>
9	<p>maximumscore 3</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> een weergave van een definitie van vrije wil die de opvatting van Slors ondersteunt dat een vrije wil kan bestaan een argumentatie aan de hand van het principe van ultieme oorzaak en de gegeven definitie van vrije wil dat een vrije wil mogelijk is een argumentatie aan de hand van het principe van alternatieve mogelijkheden en de gegeven definitie van vrije wil dat een vrije wil mogelijk is 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mijn definitie van vrije wil die de opvatting van Slors dat een vrije wil kan bestaan ondersteunt, is: het vermogen om beslissingen te nemen op basis van wat de persoon die over dit vermogen beschikt zelf belangrijk vindt 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Ik ben het met Slors eens dat de vrije wil nog steeds mogelijk is ondanks de bevindingen van de moderne hersenwetenschap die met een vrije wil in strijd lijken te zijn. Volgens mij is vrije wil het vermogen om beslissingen te nemen op basis van wat ik zelf belangrijk vind. Daarbij veronderstel ik niet dat het om een bewuste keuze moet gaan of dat ik volledige controle over mijn handelingen moet hebben. Mijn definitie veronderstelt ook niet noodzakelijk dat ik de ultieme oorzaak van mijn handelingen ben; mijn beslissingen uit vrije wil kunnen best weer door iets anders zijn veroorzaakt 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Ook veronderstelt mijn definitie niet noodzakelijk dat ik een andere keuze had moeten kunnen maken volgens het principe van alternatieve mogelijkheden. Mijn keuzes zijn namelijk bepaald door wat ik zelf belangrijk of waardevol vind. Pas als ik iets anders belangrijk had gevonden had ik een andere keuze gemaakt 	1
	<p><i>Opmerkingen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Aan een definitie van vrije wil die filosofisch-inhoudelijk juist is, en de positie van Slors ondersteunt en meer inhoudt dan ‘een wil die vrij is’, kan 1 scorepunt worden toegekend.</i> – <i>Aan een argumentatie kan alleen een scorepunt worden toegekend wanneer deze filosofisch-inhoudelijk adequaat is en gebaseerd is op het principe van ultieme oorzaak en op het principe van alternatieve mogelijkheden en een daarbij filosofisch-inhoudelijk passende definitie van vrije wil.</i> 	
10	maximumscore 4	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie voor een overeenkomst tussen ‘zelfinterpretatie’ volgens Taylor en ‘zelfinterpretatie’ volgens het schema van Slors aan de hand van het begrip ‘herevaluatie’: voortdurende herevaluatie als proces zonder einde 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie voor een verschil tussen ‘zelfinterpretatie’ volgens Taylor en ‘zelfinterpretatie’ volgens het schema van Slors aan de hand van het begrip ‘conception of the self’: conception of the self op basis van (onbewust aangestuurde) handelingen (Slors) of op basis van (bewuste) gedachten (Taylor) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van het begrip ‘herevaluatie’: een evaluatie van onze eerdere zelfinterpretaties om erachter te komen of we zijn geworden wie we willen zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van het begrip ‘conception of the self’: het beeld dat ik van mijzelf heb dat dicht staat bij wat ik als subject ben 	1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • overeenkomst: volgens Taylor bestaat zelfinterpretatie uit een niet eindigende reeks evaluaties en herevaluaties van het zelf die leiden tot een ‘conception of the self’. Daarbij moet worden teruggegaan naar wat nog niet onder woorden is gebracht. Dit is herkenbaar in het schema van Slors waarin ons gedrag dat voortkomt uit het onbewuste ‘ik’ wordt geïnterpreteerd en via bewuste gedachten dit onbewuste ‘ik’ ook weer wordt beïnvloed, waardoor onze handelingen kunnen veranderen. Daardoor komen we er pas bij een hernieuwde zelfinterpretatie achter of we geworden zijn wie we willen zijn • verschil: bij Taylor wordt de interpretatie geïnformeerd door bewuste gedachten (gevoelens en overtuigingen) in plaats van door onbewust aangestuurde handelingen. In het schema van Slors is geen pijl die aangeeft dat er een direct verband is tussen de bewuste gevoelens en overtuigingen en zelfinterpretatie. In het schema lijkt het onbewuste ‘ik’ alleen te kunnen worden geïnterpreteerd vanuit onze handelingen • Als we onszelf evalueren kijken we volgens Taylor kritisch naar onszelf en vragen we onszelf af wat voor soort persoon we willen zijn. Daarbij moeten we onze bewuste gedachten (gevoelens en overtuigingen) interpreteren. Pas later, bij een herevaluatie, door een hernieuwde zelfinterpretatie, komen we erachter of we geworden zijn wie we willen zijn • Bij herevaluaties worden we gedwongen terug te keren naar de niet onder woorden gebrachte grens van waaruit ze hun oorsprong hebben gevonden en raakt het hele zelf betrokken. Dat is een onzeker proces omdat de evaluaties die het dichtst staan bij wat ik als subject ben (‘conception of the self’), behoren tot de evaluaties waarover ik het moeilijkst duidelijkheid kan verschaffen 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
11	maximumscore 3	
	<p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van wat de uitkomsten van modern psychologisch onderzoek volgens Gray betekenen voor de rationaliteit van keuzes: het laat zien dat mensen hun keuzes niet baseren op bewuste reflectie, maar op onbewuste intuïtie, en de rationele rechtvaardiging er later bij verzinnen • een argumentatie of de kandidaat het eens is met het standpunt van Lamme over het bewustzijn als kwebbeldoos met daarin opgenomen de uitleg van het standpunt van Gray • een argumentatie of de kandidaat het eens is met het standpunt van Slors over het bewustzijn als navigatiesysteem met daarin opgenomen de uitleg van het standpunt van Gray 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modern psychologisch onderzoek laat volgens Gray zien dat mensen hun keuzes en oordelen niet baseren op reflectie, maar op intuïtie. Als we al op zoek gaan naar argumenten, dan doen we dat meestal niet om kritisch te onderzoeken of we wel goede redenen hebben om een bepaald standpunt in te nemen: we zoeken naar argumenten om de standpunten te verdedigen die we intuïtief toch al hadden ingenomen en verzinnen de redenen achteraf. Volgens Gray laat modern wetenschappelijk onderzoek zien dat zelfverwerkelijking niet mogelijk is omdat er in onze geest helemaal geen 'zelf' te vinden is. Er is slechts een verscheidenheid van drijfveren waar we ons grotendeels niet eens bewust van zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Het standpunt van Gray lijkt goed aan te sluiten op de conclusie die Lamme trekt op basis van neurologisch onderzoek van Joe in tekst 6. Het gedeelde standpunt in beide gevallen is dat we rationele rechtvaardigingen voor ons handelen achteraf verzinnen zoals een kwebbeldoos dat zou doen. Gray, en misschien ook Lamme, bespreekt bij voorkeur die experimenten die zijn theorie ondersteunen. Er zijn ook experimenten waaruit blijkt dat mensen wel degelijk kritisch redeneren, of waarin de zelfinterpretatie wel degelijk een goed beeld van de motieven voor ons gedrag blijken te geven. Dat het soms niet goed gaat, zoals in het geval van Joe, wil niet zeggen dat het nooit goed gaat. Ik ben het dus niet eens met het standpunt van Lamme dat we het bewustzijn louter als kwebbeldoos moeten zien 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Ik kan me daarom veel beter vinden in de opvattingen van Slors waarin hij het bewuste ik vergelijkt met een navigatiesysteem. Volgens mij hebben we meestal goede aanwijzingen voor de motieven van ons eigen handelen en kunnen we daardoor ook met zelfinterpretatie ons gedrag goed voorspellen. In tegenstelling tot wat Gray denkt, kan modern psychologisch onderzoek volgens mij dus aantonen dat we meestal tot adequate zelfinterpretatie kunnen komen. Daarom ben ik het wel eens met de opvatting van Slors 	1

Opmerking

Aan een argumentatie van beide standpunten waarin het standpunt van Lamme wordt verdedigd en dat van Slors niet, of een argumentatie waarin beide standpunten worden verdedigd of beide niet worden verdedigd, kunnen ook maximaal 2 scorepunten worden toegekend, mits filosofisch-inhoudelijk adequaat uitgewerkt met een verwerking van de rol van modern psychologisch onderzoek naar de rationaliteit van keuzes volgens Gray.

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat de opvatting van Mill dat men actief betrokken moet zijn op de vorming van het eigen karakter in het schema van Slors te herkennen is omdat ook daar ‘het zelf’ geen vaststaand gegeven is 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie dat Slors zich op de filosofie van Mill kan beroepen om te onderbouwen wat hij onder identiteit verstaat: ‘het zelf’ is het product van een individueel groeiproces op basis van verlangens die bij je passen 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Om te weten wat je ‘het zelf’ noemt of wat je identiteit is, moet je volgens Mill uitvinden van wat voor soort leven je gelukkig zou worden, en dat zal voor iedereen anders zijn. Zonder actieve betrokkenheid bij de vorming van het eigen karakter is het niet mogelijk om een sterk karakter te ontwikkelen en een gelukkig mens te zijn, of zelf te weten waar je gelukkig van zou worden. Deze actieve betrokkenheid bij de vorming van het eigen karakter is herkenbaar in het schema van Slors. Er is immers geen vaststaand ‘zelf’ of identiteit die voor altijd duidelijk is. Ook uit het schema blijkt dat ‘het zelf’ wordt bepaald door een proces waarin je jezelf moet interpreteren en programmeren. Dat wijst op de noodzaak tot actieve betrokkenheid 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens Slors zijn handelingen vrij als we kunnen uitleggen waarom we doen wat we doen op een manier die aansluit bij ons ‘zelf’: een handeling moet passen bij de waarden, wensen en overtuigingen die je hebt. Slors zou zich voor zijn opvatting over ‘het zelf’ op de filosofie van Mill kunnen beroepen. Ook volgens Mill wordt je identiteit immers bepaald door verlangens of behoeften die van jezelf zijn, die bij je passen, waar je gelukkig van wordt. Dat betekent volgens Mill dat ze bij je karakter moeten passen. En dat karakter valt niet te reduceren tot iets dat is aangeboren of geheel wordt bepaald door culturele factoren. Het is het product van een individueel groeiproces, dat voor iedere persoon verschillend is. Vanuit een sterk en gelukkig karakter dat het resultaat is van een individueel groeiproces kunnen we onze handelingen uitleggen als passend bij ons ‘zelf’ 	1